

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

LEAVING CERTIFICATE EXAMINATION, 2019

CROATIAN

HIGHER LEVEL

Monday, 17 June
09:30 - 12:30

Pažljivo pročitajte cijeli tekst i odgovorite na pitanja iz svih triju dijelova. Na pitanja odgovorite svojim riječima, a odgovori neka se temelje na tekstu. Svi odgovori moraju biti na hrvatskome jeziku.

I. dio

[30 bodova]

EPIDEMIJA AMNEZIJE I NESTANAK ZABORAVA

1. Nakon što se razočara u vezi s Joelom, Clementine poželi njihovu dvogodišnju vezu izbrisati iz svojeg sjećanja. A tvrtka *Lacuna* nudi upravo to - doktor Howard u reklami za njezine usluge kaže: „Zašto se sjećati destruktivne ljubavne veze? Ovdje u *Lacuni* usavršili smo sigurnu i učinkovitu tehniku koja se usredotočuje na brisanje uznemirujućih sjećanja. Patentirani, neinvazivni postupak koji će vas riješiti bolnih uspomena i omogućiti vam dugoročni spokoj koji nikada niste smatrali mogućim. Ne zaboravite, s *Lacunom* možete zaboraviti!“ Naravno, usluge poput ove koju nudi tvrtka *Lacuna* zasad još uvijek nisu dostupne u stvarnome životu, nego samo u filmu „Vječni sjaj nepobjedivog uma“.
2. Da Clementine svoje ljubavne muke proživljava danas, ona bi blokirala Joelov broj na WhatsAppu, Viberu i svim drugim glasovnim i podatkovnim platformama, obrisala bi njihove zajedničke fotografije s Instagrama i Facebooka, možda čak i iz memorije svog računala, telefona ili nekog drugog prijenosnog uređaja. U našoj relativno ranoj digitalnoj eri mislim da još ne trebamo brinuti o posljedicama postupaka za brisanje sjećanja, ali još je nejasno kako da se odnosimo prema već sad prisutnim posljedicama sveopće digitalizacije na koje nas znanstvenici upozoravaju. Naime, neki, poput Nicholasa Carra, autora knjige „Plitko - što internet čini našem mozgu“, optužuju permanentnu poplavu elektroničkih stimulusa i informacijsku preopterećenost za našu sve veću *kognitivnu*¹ plitkost, dok drugi tvrde da živimo onkraj zaborava – da nam moderne tehnologije onemogućuju prirodnu sposobnost zaboravljanja.

Scenarij A - U opasnosti od digitalne amnezije

3. Ja sam iz onih generacija koje su cijelu osnovnu i srednju školu provele sa šalabahterom na papiriću na nozi, pod klupom, u olovci ili rubu suknje kao jedinim produžetkom svojeg pamćenja. I posve mi je nejasno kako sam tada uspijevala ugurati u svoje moždane strukture sve one silne brojeve telefona. I danas znam napamet: brojeve fiksnih telefona svojih roditelja, svoje pokojne bake i telefona u našoj kući na moru, brojeve mobilnih telefona svojih roditelja, kao i svog prvog mobilnog uređaja; sve te informacije pohranjene su nekad u 90-im godinama prošlog stoljeća. Kako je moguće da otad nisam u svoje biološko računalo pohranila nijedan drugi broj telefona?! A čak sam i aktivno pokušala. Stvarno bih voljela da sam uz sve te brojeve uspjela zapamtiti barem još i broj svoje bolje polovice. Ali nisam. Jer on je, kao i stotine drugih brojeva, pohranjen na mojem iPhoneu, iCloudu i MacBooku. I to je

¹ kognitivni= spoznajni, nastao kao rezultat saznanja, odnosno misaone djelatnosti čovjekove svijesti u poimanju objektivne stvarnosti pomoću vlastitog iskustva, mišljenja i osjećaja

baš zgodno i praktično. Sve dok se ne isprazni neka ili sve baterije ili se ne zatekneš na nekoj pomalo neciviliziranoj lokaciji gdje ne hvataš mrežu.

4. Tehnologija me očito promijenila. Takozvani Google-efekt je i na meni ostavio traga. Na Sveučilištu Columbia u New Yorku 2011. znanstvenici su otkrili da ljudi slabije pamte podatke za koje znaju da su im dostupni *online* i nazvali taj fenomen Google-efektom, odnosno digitalnom amnezijom. Provede li danas itko od nas više od nekoliko sekundi pokušavajući se sjetiti imena onoga glumca, restorana, knjige... prije nego što posegne za nekom tražilicom da ona nađe odgovor? Znanstvena je činjenica da nas internet mijenja.
5. Problem je što danas Google i ostatak interneta ne koristimo kao produžetak, nego nadomjestak za vlastito pamćenje. Problem tog nadomjestka leži u tome što pamćenje nije isključivo aktivnost pohrane informacija, nego i njihove sinteze. I upravo time što smo eksternizirali svoje pamćenje, mi smo onemogućili sintetiziranje informacija, odnosno njihovo dubinsko isprepletanje i postali smo kognitivno plići.

Scenarij B – Blagoslov ili prokletstvo vječne digitalne memorije

6. U ovoj našoj dramediji tehnologija i internet postaju svjedoci našeg odrastanja, traženja i eksperimentiranja, loših procjena, uništenog povjerenja... Osim reputacijskih mrlja koje smo ostavili po digitalnom tragu svoje prošlosti, tu su i tražilice koje pamte sve što smo ikada tražili. Tu je i cijeli niz tvrtki, institucija i tko zna koga još, koji putem raznih softvera prate naše digitalno kretanje, a o trolovima, hakerima i sličnim štetočinama da i ne govorimo.
7. Naravno da je zdravije i humanije da potencijalno ponižavajući trenuci iz tinejdžerskih godina, intimni trenuci u vezama, društveno neopravdano neprihvaćeni prekršaji, odrastanje djece koja nisu u mogućnosti donijeti odluku o eksponiranju svoje intime u javnosti budu nešto što neće ostati i u naborima vremena. O tome piše Viktor Mayer-Schoenberger s Instituta za internet Sveučilišta Oxford kada upozorava da nestaje vrlina zaborava.
8. PS - Naša kibernetička egzistencija s jedne je strane prožeta nizom izvanrednih, donedavno nezamislivih mogućnosti, ali te nove mogućnosti, nove moći imaju i svoju cijenu. Knjige i ljudi poput Carra i Mayer-Schoenbergera bitne su jer upozoravaju na to što sve i koliko „plaćamo“. Sve agresivniju tehnologizaciju i internetifikaciju naše svakodnevice nije moguće zaustaviti, ali smatram da je bitno da se upoznajemo s onim njihovim aspektima kojih nismo svjesni, o kojima ne vodimo brigu. Mogućnost odabira onoga što jest i (p)ostaje dio nas, a što je bolje da ne (p)ostane dio naših tragova je nužna.
9. PPS - Za one koji, nažalost, nisu gledali film „Vječni sjaj nepobjedivog uma“, koliko god puta se Clementine, a poslije i Joel, podvrgnu brisanju sjećanja iz svoje veze, to im na kraju ne uspije jer dijelovi tih sjećanja i osjećaja uvijek ostaju zapleteni u bespućima njihovih bioloških računala. Koliko god se puta podvrgavali postupku, ljubav ih svaki puta ponovno pronade.

(prilagođeno prema: Iva Biondić, Storybook, Jesen 3/2018)

1. Objasnite svojim riječima sljedeće pojmove:
 - a) štetočinama (6)
 - b) ponižavajući (7)
 - c) usredotočuje (1)
 - d) učinkovitu tehniku (1)
 - e) „prožeta nizom...mogućnosti“ (8) [5 × 1 bod]
2. Opišite, na temelju teksta, ali svojim riječima, što tvrtka *Lacuna* u filmu „Vječni sjaj nepobjedivog uma“ nudi svojim klijentima? [5 bodova]
3. Opišite, na temelju teksta, ali svojim riječima, takozvani Google-efekt ili digitalnu amneziju. [5 bodova]
4. „Problem je što danas Google i ostatak interneta ne koristimo kao produžetak, nego nadomjestak za vlastito pamćenje“. Objasnite što je autorica željela reći ovom tvrdnjom. Slažete li se s njom? Obrazložite svoj odgovor. [5 bodova]
5. „Naša kibernetička egzistencija s jedne je strane prožeta nizom izvanrednih, donedavno nezamislivih mogućnosti, ali te nove mogućnosti, nove moći imaju i svoju cijenu“. Temeljeno na tekstu i vašem vlastitom kibernetičkom iskustvu, u kojim bi slučajevima cijena koju plaćamo za sve načine na koje koje danas živimo s internetom bila previsoka? Obrazložite svoje mišljenje. [5 bodova]
6. „Tehnologija me očito promijenila“. Temeljeno na tekstu, ali i prema vašem mišljenju, opišite načine na koji tehnologija može promijeniti ljudsko biće. [5 bodova]

II. dio [30 bodova]

„Ovdje u *Lacuni* usavršili smo sigurnu i učinkovitu tehniku koja se usredotočuje na brisanje uznemirujućih sjećanja. Patentirani, neinvazivni postupak koji će vas riješiti bolnih uspomena i omogućiti vam dugoročni spokoj koji nikada niste smatrali mogućim.“

Komentirajte, vlastitim riječima (minimalno 100 riječi), mogućnost koju nudi tvrtka *Lacuna* u filmu „Vječni sjaj nepobjedivog uma“ s pozitivnog i negativnog gledišta. Kad bi takav postupak postojao, biste li mu se i vi podvrgnuli te u kojem slučaju?

III. dio [40 bodova]

Napišite esej (minimalno 300 riječi) o jednoj od sljedećih tema:

1. „Znaš li što je najljepše u životu? Želja, prijatelju.“, M. Selimović, „Tvrđava“

Ili

2. „Odlazak na slobodnu godinu nakon srednje škole – je li koristan ili je gubitak vremena?“